



การสืบเสาะและพินิจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา The Presentence Investigation in the Criminal Justice Process

พรชัยพร สุวรรณากาศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Phatsaporn Suwannakart
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Received May 22, 2021 | Revised January 27, 2022 | Accepted February 21, 2022

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือการสืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเพื่อเสนอแนวทางการสืบเสาะและพินิจให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี ซึ่งจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยากับความเป็นธรรมในการพิจารณากำหนดโทษและการแก้ไขฟื้นฟู นำมาสู่ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานสืบเสาะและพินิจประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายที่ควรปรับแก้กฎหมายโดยบัญญัติให้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจทุกคดีตามหลักความยุติธรรมในการพิจารณากำหนดโทษ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทางอาญาในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจัดทำข้อมูลผู้กระทำความผิดและส่งต่อข้อมูลให้แก่หน่วยงานในระบบงานยุติธรรมเพื่อประกอบการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูรายบุคคล และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการต่อการใช้ประโยชน์จากรายงานสืบเสาะและพินิจในการพิจารณามาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกหรือการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อที่จะคลี่คลายวิกฤตของวงจรมักโทษล้นเรือนจำ

คำสำคัญ: การสืบเสาะและพินิจ, การแสวงหาข้อเท็จจริง, การแก้ไขฟื้นฟู

Abstract

The purpose of this article is to examine the criminal justice process issues in the fact finding of criminal or the presentence investigation, which could lead to propose the guideline of the presentence investigation bringing the fairness to trial. From the review of the concepts and theory in criminology for an appropriate sentence and rehabilitations conduce towards a recommendation for developing the presentence investigation, which includes a recommendation for law amendment that the presentence investigation should be addressed in any criminal cases following the principles of justice in determining the penalty. Second, a recommendation on criminal justice policy that should utilize

technology to collect offender's data and forward information to agencies in the justice system for the purpose of individual rehabilitation. Lastly, a recommendation on academic studies is to take advantages of the report and to consider alternatives to Imprisonment or division of criminal cases from the criminal justice system for an unraveling the crisis of the overcrowding issue in prison.

Keywords: Presentence Investigation, Fact Finding, Rehabilitation

บทนำ

ประเด็นปัญหากระบวนการยุติธรรมที่ยังคงเด่นชัดเป็นระยะเวลายาวนานหลายทศวรรษคือ ปัญหาราชทัณฑ์ไทยกับสถานการณ์นักโทษล้นเรือนจำ หรือปัญหาความแออัดของจำนวนประชากรผู้ต้องขังจากการใช้โทษจำคุกเป็นหลัก ปัจจุบันพบว่าจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำมีมากเป็นอันดับ 6 ของโลก อันดับ 3 ของทวีปเอเชีย และอันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียน ปริมาณผู้ต้องขังในปี 2563 มีจำนวนมากถึง 311,368 คน ซึ่งเกินกว่าความจุที่เรือนจำแต่ละแห่งจะสามารถรองรับ (Department of Corrections, 2021) หากแต่บุคลากรในเรือนจำกลับมีอยู่อย่างจำกัดโดยเฉพาะจำนวนตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ที่มีอัตราส่วนต่อผู้ต้องขังทั่วประเทศเท่ากับ 1 ต่อ 1,744 ในขณะที่ข้อกำหนดนานาชาติกำหนดให้อัตรานักสังคมสงเคราะห์ต่อผู้ต้องขังในหนึ่งเรือนจำเท่ากับ 1 ต่อ 3 สำหรับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (social casework) (Thailand Institute of Justice, 2014) สถานการณ์นี้สะท้อนถึงภาระงานยุติธรรมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ตกเป็นของหน่วยงานราชทัณฑ์เป็นหลัก ซึ่งแท้จริงแล้วการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เหมาะสมตามความแตกต่างของบุคคลนั้นจำเป็นต้องดำเนินการทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำหรือตั้งแต่ผู้กระทำผิดก้าวเข้าสู่ระบบงานยุติธรรม

การจะบรรเทาปัญหาเชิงกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดข้างต้นนี้ มีอาจแก้ไขจากงานราชทัณฑ์ซึ่งเป็นปลายน้ำที่เป็นผู้ดำเนินการหลักเพียงหน่วยงานเดียว เพราะจำเป็นต้องเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์หาสาเหตุการกระทำผิดจากข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดตั้งแต่ต้นสายกระบวนการยุติธรรม ซึ่งตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดย “หลักการตรวจสอบความจริง” ในชั้นพนักงานสอบสวน ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติ “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” การสอบสวนจึงเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่ต้องรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมดเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ หากแต่ปัญหาในทางปฏิบัติปัจจุบันคือสำนวนการสอบสวนส่วนใหญ่จะถูกให้ความสำคัญแต่เพียงข้อมูลด้านสภาพความผิดเป็นหลัก เมื่อสำนวนไปถึงชั้นพนักงานอัยการและศาลจึงมีเพียงแต่ข้อมูลด้านที่เกี่ยวข้องกับสภาพความผิดหรือพฤติการณ์คดีแต่ขาดข้อเท็จจริงในมิติการพิจารณาการใช้วิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

อนึ่ง การรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดหรือโอกาสที่ผู้กระทำผิดจะได้รับการเสนอข้อมูลในแง่มุมอื่นนอกเหนือจากสภาพความผิดที่เป็นโทษต่อเพียงด้านเดียวนั้น จะปรากฏแท้จริงในขั้นพิจารณาคดี (trial stage) ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ 2559 ที่เปิดโอกาสให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจในการสั่งสืบเสาะและพินิจได้ในทุกคดีในรูปแบบของรายงานการสืบเสาะและพินิจ (presentence

investigation report) หากแต่ทางปฏิบัติการสืบเสาะและพินิจในประเทศไทยก็ยังคงถูกใช้แต่กรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี เป็นคดีที่ศาลจะรอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้เพื่อให้โอกาสกลับตัวเท่านั้นอันจะเข้าข่ายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกหรือปรับ และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะลงโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามหรือลงโทษปรับ ถ้าปรากฏว่าผู้นั้น

(1) ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน หรือ

(2) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือเป็นโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือ

(3) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่พ้นโทษจำคุกมาแล้วเกินกว่าห้าปี แล้วมากระทำความผิดอีก โดยความผิดในครั้งหลังเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

และเมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่าง เพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้” (Office of Judicial and Legal Affairs, 2016) ในทางกลับกันคดีที่มีอัตราโทษสูงหรือคดีอุกฉกรรจ์ยังคงถูกตัดช่องโอกาสในการแสวงหาข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด อีกทั้งในปัจจุบันการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการสืบเสาะและพินิจให้สามารถทราบถึงสาเหตุการกระทำความผิดที่แท้จริงตามหลักอาชญวิทยายังเกิดขึ้นค่อนข้างน้อย เพราะโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการปรับลดขั้นตอนในการดำเนินงานอันมีสาเหตุมาจากการที่ต้องรับภาระรับผิดชอบในงานสูง (case overload) มากกว่าเป็นไปเพื่อยกระดับการแสวงหาข้อเท็จจริงที่มีประสิทธิภาพให้สูงขึ้น (Sinthunawa, 2013)

หากแต่แท้จริงการจะทราบถึงสาเหตุการประกอบอาชญากรรมตามหลักอาชญวิทยาหรือทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดจนสิ้นกระแสความแล้วนั้น การแสวงหาข้อเท็จจริงสามารถริเริ่มตั้งแต่การจัดทำสำนวนของพนักงานสอบสวนที่ควรมีข้อมูลนอกเหนือไปจากข้อมูลพฤติการณ์ทางคดี เพื่อเป็นข้อมูลใช้ประกอบดุลยพินิจในการสั่งฟ้องหรือการสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ อีกทั้งเมื่อถึงชั้นศาลข้อมูลในสำนวนควรเพียงพอและเผยถึงสาเหตุการกระทำความผิดตามแนวคิดทางอาชญวิทยา เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาหรือการกำหนดโทษ รวมถึงการใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการจำคุกกับกรณีผู้กระทำความผิดที่สามารถปรับปรุงตนเอง อาทิ มาตรการลงโทษระดับกลางเพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดที่มีได้มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อสังคมออกจากกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังสามารถใช้ประโยชน์ในการจำแนกผู้ต้องขังวางแผนแก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้แต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถหาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสม โดยข้อมูลต้องอยู่ในลักษณะที่สามารถตรวจสอบได้มีพยานหลักฐานเอกสารอ้างอิงที่ชัดเจน เพื่อที่จะหาวิธีการแก้ไขบำบัดหรือแนวทางในการพัฒนาการป้องกันอาชญากรรมในสังคมอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

จากความสำคัญข้างต้นเพื่อที่จะคลี่คลายปัญหานักโทษล้นเรือนจำและเพื่อความเป็นธรรมในการพิจารณากำหนดโทษ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริง

ผู้กระทำความผิด กระบวนการสืบเสาะและพินิจในต่างประเทศและในประเทศเพื่อเสนอแนวทางที่จะสามารถพัฒนางานสืบเสาะและพินิจที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยต่อไป

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริงผู้กระทำความผิด

การให้ความสำคัญต่อการศึกษาสาเหตุการกระทำความผิดและตัวอาชญากรเริ่มปรากฏตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ในสำนักคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิม (classical school of criminology) ที่เชื่อว่าทุกคนมีเจตจำนงเสรี (freewill) โดยมีการใช้เหตุผลก่อนการตัดสินใจกระทำการใด ๆ หรือก่อนตัดสินใจกระทำความผิด ทั้งนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 สำนักคิดอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิม (neo-classic school of criminology) ได้มีแนวคิดเพิ่มเติมว่ามนุษย์ไม่ได้มีเพียงเจตจำนงเสรี (freewill) แต่มีเจตจำนงกำหนด (determinism) ที่เกินกว่าจะบังคับได้หรือสิ่งอื่นรอบข้างทางจิตวิทยา กายภาพและพลังทางสังคมส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชญากรรม ต่อมาระยะเวลาไล่เลี่ยกันแนวคิดทางอาชญาวิทยาได้ผลัดเปลี่ยนไปสู่การนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์เพื่ออธิบายสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมในสำนักคิดอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (positive school of criminology) อันเป็นยุคแห่งการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ตามกระแสที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์สิ่งต่าง ๆ รวมถึงอาชญากรที่เชื่อว่ากระทำความผิดเนื่องจากสาเหตุทางร่างกายและจิตใจที่ผิดปกติ แต่ทั้งนี้ต่อมาในศตวรรษที่ 20 ในบริบทสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในสังคมและความไร้ระเบียบ การศึกษาของสำนักอาชญาวิทยาชิคาโก (chicago school of criminology) จึงได้ริเริ่มมีแนวคิดและการศึกษาอธิบายว่าสาเหตุหรือปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมที่ทำให้คนตัดสินใจกระทำความผิดเพื่อหาแนวทางป้องกันทางสังคมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Siege, 2013)

ในปัจจุบันการวิเคราะห์อาชญากรและการปฏิบัติกับผู้กระทำความผิดนั้นจะอยู่ในรูปแบบของนโยบายทางอาญาและกฎหมายอาญาที่ล้วนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทั้งหมดข้างต้น โดยระบบการลงโทษจะแตกต่างกันในเรื่องวิธีการซึ่งเป็นได้ทั้งการใช้มาตรการปรับตัวเข้าสู่สังคม หรือมาตรการกำจัดออกจากสังคม หากไม่สามารถปรับตัวได้ การพิจารณากำหนดโทษต้องสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดและระยะเวลาของโทษตามลักษณะความร้ายแรงของแต่ละบุคคลกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด และต้องพิจารณาตามความบกพร่องทางกาย ทางจิต และทางสภาพทางสังคมผ่านกระบวนการศึกษาประวัติภูมิหลังความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ในสังคม และความเสี่ยงแก่สังคมในอนาคต นอกจากนี้เมื่อหลังจากพิจารณากำหนดโทษยังต้องอาศัยการปฏิบัติงานกับผู้กระทำความผิดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitative theory) มุ่งการบำบัดรักษา (treatment) รายบุคคลแทนการลงโทษเพื่อให้ได้รับการเจ็บปวดทรมาน (punishment) เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวและสามารถกลับไปใช้ชีวิตปกติได้ตามปกติสถานของสังคม มีการประยุกต์ใช้หลักสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมรวมถึงทีมวิชาชีพในการแสวงหาข้อเท็จจริงทุกแง่มุมของผู้กระทำความผิดอันเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิ การพิทักษ์และปกป้องสิทธิในฐานะมนุษย์คนหนึ่งในสังคมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกัน (Phoglad, 2020)

การสืบเสาะและพินิจในงานคุมประพฤติ

จากอิทธิพลแนวคิดอาชญาวิทยาที่มุ่งศึกษาหาสาเหตุการกระทำความผิดเพื่อหาแนวทางการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 นั้น ในปี ค.ศ. 1841 การสืบเสาะและพินิจ งานคุมประพฤติ ได้ถือกำเนิดขึ้นตามแนวคิดที่ว่า “กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดและป้องกันอาชญากรรม มิใช่เพื่อลงโทษแก่คนด้วยความอาฆาตพยาบาท” มีประวัติความเป็นมาเริ่มจาก Mr. John Augustus ช่างทำรองเท้า



เมือง Boston ผู้เสนอต่อศาลให้ปล่อยตัวชายติดสุรา และช่วยชายดังกล่าวให้สามารถเลิกติดสุรา มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นก่อนที่จะถึงกำหนดพิจารณาพิพากษา ศาลจึงอนุญาตให้ Mr. John Augustus เป็นผู้ปรับปรุงพฤติกรรมผู้กระทำผิด โดยที่ต่อมา Mr. John Augustus จะคัดเลือกผู้กระทำผิดเพื่อนำมาปรับปรุงพฤติกรรมโดยพิจารณาจากอายุ ลักษณะของตัวผู้กระทำผิด ประวัติภูมิหลัง ประวัติการกระทำผิด และทรัพยากรรอบตัวของผู้กระทำผิดว่าจะสามารถนำมาใช้ปรับปรุงพฤติกรรมให้ดีขึ้น โดยทำการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจนเป็นที่มาของการสืบเสาะและพินิจในปัจจุบัน ทั้งนี้ Mr. John Augustus ยังทำการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดและบันทึกพฤติกรรมและกิจกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอันเป็นการริเริ่มการบำบัดฟื้นฟูที่มีลักษณะเหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ตลอดจนสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัยและด้านอาชีพ อีกทั้งนำรายงานความประพฤติของผู้กระทำผิดเสนอต่อศาลเพื่อให้พิจารณาปล่อยตัวผู้กระทำผิด จากการปฏิบัติงานอย่างอุทิศทุ่มเทตั้งแต่ ค.ศ. 1841-1859 Mr. John Augustus ได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้กระทำผิดในการปรับปรุงพฤติกรรมถึง 1,956 ราย ในจำนวนนี้มีเพียงรายเดียวที่ฝ่าฝืนเงื่อนไข (Lertpanichpan, 1996) ดังนั้น Mr. John Augustus จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการคุมประพฤติ การริเริ่มของเขาทำให้สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติแมสซาชูเซตส์ ตรากฎหมายคุมประพฤติสหรัฐอเมริกาฉบับแรกในปี ค.ศ. 1879 ซึ่งมีพัฒนาการอย่างแพร่หลายทั่วประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1925 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุมประพฤติแห่งชาติ (national probation act) โดยจัดตั้ง Federal Probation Service ที่แต่ละรัฐส่วนใหญ่มีกฎหมายคุมประพฤติของตน

เพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมของการสืบเสาะและพินิจในปัจจุบันให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น จึงจะขอ ยกตัวอย่างแนวปฏิบัติการการสืบเสาะและพินิจในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในรายละเอียดของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นกำเนิดการสืบเสาะและพินิจงานคุมประพฤติ และการสืบเสาะและพินิจในประเทศญี่ปุ่นซึ่งดำเนินการศึกษาผู้กระทำผิดหรือแสวงหาข้อเท็จจริงตั้งแต่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามรายละเอียดการนำเสนอในภาพรวม ดังนี้

1) การสืบเสาะและพินิจประเทศสหรัฐอเมริกา ระดับสหพันธรัฐ

ตามวิธีพิจารณาคดีอาญาสหรัฐอเมริกา ข้อ 32 (rule 32 of the federal rules of criminal procedure) กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติส่งรายงานการสืบเสาะและพินิจให้แก่ศาล (U.S. Government Publishing Office Washington, 2016) โดยที่ศาลจะสั่งให้จัดทำรายงานการสืบเสาะและพินิจ หลังจากที่ผู้กระทำผิดให้การรับสารภาพ (entry of a guilty plea) หรือมีการตัดสินจากคณะลูกขุนว่าจำเลยมีความผิด (guilty verdict) โดยวัตถุประสงค์ของการสืบเสาะและพินิจตามกฎหมายคือ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด อย่างถูกต้อง ชัดเจน ที่จะเสนอต่อศาลเพื่อใช้ประกอบดุลยพินิจการพิจารณากำหนดโทษอย่างเป็นธรรม เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากรายงานสืบเสาะฯ ใช้ประโยชน์ในการควบคุมสอดส่องและวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน เพื่อช่วยเหลือบุคลากรในเรือนจำจำแนกประเภทผู้กระทำผิดและคัดเลือกโปรแกรมการรักษาที่เหมาะสม ช่วยให้เจ้าหน้าที่พักการลงโทษมีข้อมูลในการวางแผนการปล่อยตัว และเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลงานวิจัยในการตัดสินคดีอาญา โดยที่ในแต่ละมลรัฐส่วนใหญ่จะดำเนินงานสืบเสาะและพินิจ ใช้รายงานสืบเสาะอย่างยาว (long form report) สำหรับคดีที่มีโทษสูง (felony cases) ซึ่งเป็นรายงานที่ต้องมีข้อมูลละเอียด แต่หากในกรณีที่มีโทษเบาหรือคดีลหุโทษ (misdemeanor cases) จะกำหนดรายงานสืบเสาะอย่างสั้น (short form report) อันมีที่มาจาก

การแนะนำของนายโรเบิร์ต คาร์เตอร์ ผู้เสนอว่ารายงานการสืบเสาะจำเป็นต้องเขียนให้ตรงกับความต้องการของระบบงานยุติธรรมทางอาญาและกะทัดรัด

ในเนื้อหาของรายงานสืบเสาะและพินิจโดยทั่วไปนั้นในรายงานสืบเสาะจะประกอบด้วย ประวัติ และภูมิหลังผู้กระทำผิด รายละเอียดเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรม สถานะทางการเงิน สถานะทางสังคม สถานะทางจิต สภาพร่างกาย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเสนอโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมหากเป็นกรณีที่ไม่ใช้เรือนจำ รวมทั้งศึกษาทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะมีประโยชน์ต่อการแก้ไขผู้กระทำผิด ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหาย และข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือข้างต้นหากตามที่ศาลจะระบุ ทั้งนี้ยังมีการคิดค่าธรรมเนียมการสืบเสาะและพินิจกับคดีประเภทที่ก่อให้เกิดความเสียหายในสังคมในมูลค่าสูง อาทิ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมคอปกขาว (United States District Court, 2011)

ด้วยการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา ในชั้นพิพากษากำหนดโทษจะมีการพิจารณาจากการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดจากรายงานการสืบเสาะเป็นสำคัญ โดยที่ศาลจะใช้รายงานดังกล่าวควบคู่กับการใช้บัญญัติอัตราโทษ (sentencing guideline) และพิจารณาข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติที่ระบุวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอันปรับควบคู่เข้ากับแนวทางในการกำหนดโทษหรือบัญญัติอัตราโทษ (sentencing guideline) ไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งอาจเป็นการเสนอแนะให้ใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง นอกเหนือจากการใช้โทษจำคุก (Suthikaneung, 2009) อนึ่ง คุณภาพรายงานการสืบเสาะและพินิจจะขึ้นอยู่กับทักษะพนักงานคุมประพฤติโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการสัมภาษณ์ และความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย ซึ่งในรายงานการสืบเสาะและพินิจส่วนใหญ่จะได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้กระทำผิด “การสัมภาษณ์จะมุ่งไปสู่การอธิบายข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจากการสังเกตพฤติกรรม ทักษะและบุคลิกของผู้กระทำของผู้กระทำผิด” รายงานการสืบเสาะและพินิจจึงเป็นเอกสารสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพิพากษากำหนดโทษผู้กระทำผิดในคดีอาญา พนักงานคุมประพฤติจึงจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งต่อความถูกต้องชัดเจนของข้อมูลในทุกมิติที่ควรจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างการร่างรายงานโดยจะต้องหลีกเลี่ยงภาษาที่ยากต่อการตีความหรืออาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างการทำการรายงานการสืบเสาะและพินิจ เพราะหากข้อมูลที่ได้มีไม่เพียงพอ ไม่ชัดเจน หรือผิดพลาดก็จะสามารถนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

นอกจากนี้ในมิติของประโยชน์ของรายงานสืบเสาะและพินิจที่นอกจากจะใช้เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดโทษแล้ว ยังมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการบันทึกข้อมูลที่จะถูกบันทึกตั้งแต่ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นพนักงานสอบสวน ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยพนักงานคุมประพฤติสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการเขียนรายงานสืบเสาะและพินิจ หลังจากนั้นจะมีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขฟื้นฟู เช่น งานราชทัณฑ์จะสามารถเข้าถึงข้อมูล สามารถใช้ประโยชน์ของข้อมูลต่อการจำแนกนักโทษ การพิจารณาการปล่อยตัว และการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยชุมชน อันนับว่าเป็นการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องลดภาระงานที่ซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2) การสืบเสาะและพินิจประเพณี

ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นนั้นเป็นระบบผสมระหว่างระบบประมวลกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายแองโกลอเมริกา (anglo-america) ซึ่งทำการปรับใช้เข้ากับบริบทของประเทศตน อนึ่ง ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1948 (the code of criminal procedure of



1948) การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดหรือการสืบเสาะของประเทศญี่ปุ่นจะเริ่มตั้งแต่ชั้นพนักงานตำรวจ โดยตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ทำการสืบสวนและสอบสวนเบื้องต้นและส่งสำนวนคดีไปถึงพนักงานอัยการ โดยที่พนักงานอัยการและตำรวจร่วมมือกันในการสอบสวนคดีอาญาภายในเขตอำนาจตน พนักงานอัยการญี่ปุ่นจึงมีบทบาทหรืออำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญาอยู่อย่างมาก มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่เสนอมา โดยสามารถให้คำแนะนำทั่วไปเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการสืบสวนความผิดอาญา (criminal detection) และในระหว่างการดำเนินการพนักงานอัยการจะมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนเพิ่มเติมด้วยตนเอง หรือจะสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจกระทำการดังกล่าวได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติภายในขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย พนักงานอัยการจะมีอำนาจการสอบสวนได้อย่างกว้างขวาง (Na Nakorn, 2010)

เหตุที่กฎหมายญี่ปุ่นได้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจและบทบาทครอบคลุมการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา เนื่องมาจากแนวคิดอำนาจการสอบสวนและฟ้องคดีอันเป็นอำนาจที่มีอาจแบ่งแยกได้ (inseparable authority) หมายความว่า การฟ้องคดีจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนและสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญ การสืบสวนและสอบสวนจึงถือได้ว่าเป็นวิธีการแสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริงของการฟ้องร้องดำเนินคดี และพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลก็ควรจะมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีนั้นด้วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากตำรวจและพนักงานอัยการได้ร่วมกันสอบสวนแล้ว อำนาจการฟ้องคดีอาญาจะเป็นของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ และในกรณีที่ถึงแม้ว่าจะมีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่ถ้าพนักงานอัยการได้พิจารณาถึง อุปนิสัย อายุ สภาพแห่งจิตใจ สถานการณ์แวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิดแล้วเห็นว่าไม่เป็นการสมควรหรือไม่มีความจำเป็นที่จะต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเลย (prosecution dropped) หรืออาจยับยั้ง (ชะลอ) การฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลา (prosecution suspended) ภายใต้การคุมประพฤติ (probation) หลักการชะลอการฟ้องนี้มีเหตุมาจากการลดงบประมาณของประเทศ ลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล ลดภาระการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรม ลดจำนวนนักโทษ หลักเล็งการตีตราผู้กระทำความผิด หลักเล็งการมีประวัติอาชญากร ส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Jayagupta, 1999) โดยที่การชะลอการฟ้องนั้นก็มิได้จำกัดเฉพาะคดีที่มีโทษเล็กน้อย หากแต่ยังรวมไปถึงคดีที่มีโทษร้ายแรงได้ด้วย เช่นเดียวกัน เพราะหากพิจารณาตามหลักการป้องกันสังคม (social defense) ถือว่าสิ่งที่เป็นสาระสำคัญนั้นมีไม่ใช่ผู้กระทำความผิดกระทำการอย่างไร แต่อยู่ที่ว่าเขามีอันตรายต่อสังคมมากน้อยเพียงใด ผู้กระทำความผิดเปรียบเสมือนเป็นคนที่ไข้ของสังคมที่ควรได้รับการรักษาเยียวยาไม่ควรจะใช้วิธีการลงโทษเสมอไป ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงควรพิจารณาทั้งในด้านผลที่จะเกิดแก่สังคมส่วนรวม และในด้านผลต่อตัวผู้กระทำความผิด ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นั้น ควรจะได้รับการปฏิบัติแก้ไขฟื้นฟู (treatment)

ซึ่งหลักการฟ้องคดีของพนักงานอัยการนี้คือหลักการฟ้องคดีโดยดุลยพินิจ (the principle of discretionary prosecution) อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามในกรณีที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องไปแล้ว ก็อาจถอนคดีได้เสมอในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง โดยที่พนักงานอัยการมีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะใช้ดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ซึ่งพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องไม่ใช่แต่กรณีที่พยานหลักฐานไม่น่าเชื่อหรือไม่เพียงพอที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงกรณีหากการไม่ฟ้องคดีจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกฟื้นฟูตนเองหรือเพราะผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ความเสียหายแล้ว และผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะฟ้องคดีอีกหรือเนื่องมาจากเหตุผลด้านนโยบาย นอกจากนี้พนักงานอัยการยังสามารถเสนอแนะในการ

กำหนดบทลงโทษตามกฎหมายเพื่อให้ศาลประกอบดุลยพินิจกำหนดโทษตามคำพิพากษาดำเนินคดี ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นนั้นจะไม่มีพนักงานคุมประพฤติฝ่ายสืบเสาะ เนื่องจากมีการสืบเสาะและพินิจหรือมีการแสวงหาข้อเท็จจริงที่จริงแท้ตั้งแต่เริ่มคดีโดยตำรวจและพนักงานพนักงานอัยการ (Supreme Court of Japan, 2019)

กล่าวโดยสรุปการแสวงหาข้อเท็จจริงของประเทศญี่ปุ่นจึงมีลักษณะที่เริ่มตั้งแต่ผู้กระทำความผิดก้าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยเหตุนี้ระบบงานยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นจึงไม่จำเป็นต้องมีพนักงานคุมประพฤติฝ่ายสืบเสาะ โดยประโยชน์ของการดำเนินงานนี้สามารถใช้เพื่อประกอบการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมได้ตั้งแต่แรกเริ่มตามบทบาทหลักภายใต้การบังคับใช้กฎหมายของพนักงานอัยการ

บทวิเคราะห์และบทวิจารณ์

เมื่อวิเคราะห์การดำเนินงานของแต่ละประเทศข้างต้นเปรียบเทียบกับกรอบปฏิบัติงานการสืบเสาะและพินิจในสังคมไทย พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือประเด็นด้านกระบวนการสืบเสาะและพินิจด้านวัตถุประสงค์ ด้านรูปแบบของรายงานสืบเสาะและพินิจ และด้านทักษะเจ้าหน้าที่อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยนั้น ดังนี้

1) ด้านกระบวนการสืบเสาะและพินิจ (การแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด)

แม้ประเทศไทยจะระบุให้เริ่มรวบรวมพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ในชั้นพนักงานสอบสวน หากแต่การสอบสวนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญแต่เพียงการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลด้านสภาพความผิด การแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านจะอยู่ในช่วงการสืบเสาะและพินิจโดยพนักงานคุมประพฤติ ที่จะต้องจัดทำรายงานการสืบเสาะและพินิจ แตกต่างจากประเทศญี่ปุ่นที่เริ่มกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงผู้กระทำความผิดตั้งแต่ชั้นพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีและมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาการสั่งฟ้องรวมถึงเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม เมื่อพิจารณาแล้วการดำเนินงานสืบเสาะและพินิจในงานคุมประพฤติของไทยนั้นแท้จริงแล้วมีกระบวนการคล้ายกับงานคุมประพฤติของสหรัฐอเมริกาซึ่งก็คือต้นแบบของงานคุมประพฤติไทย อย่างไรก็ตามในเนื้อหาของการดำเนินงานยังคงแตกต่างกัน กล่าวคือในประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายบังคับให้สืบเสาะและพินิจในทุกคดี ความละเอียดของรายงานจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของคดีและพฤติการณ์การกระทำความผิด ในส่วนนี้ผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกคนจึงมีโอกาสดำเนินการที่จะได้รับการศึกษาหาสาเหตุการกระทำความผิดเป็นไปตามแนวทางการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitative theory) อย่างเหมาะสมตามรายบุคคล

2) ด้านวัตถุประสงค์ของการสืบเสาะและพินิจ

โดยที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดวัตถุประสงค์งานสืบเสาะและพินิจอย่างกว้างขวางตั้งแต่ใช้เพื่อพิจารณาคดีกำหนดโทษ จนถึงสำหรับใช้ประโยชน์จากรายงานช่วยเหลือบุคลากรในเรือนจำดำเนินการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้



ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบวัตถุประสงค์การสืบเสาะและพินิจ

วัตถุประสงค์การสืบเสาะและพินิจ	การสืบเสาะและพินิจของ ประเทศสหรัฐอเมริกา	การสืบเสาะและพินิจของ ประเทศไทย
ข้อที่ 1	เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดรายบุคคล อย่างถูกต้องชัดเจน ประกอบดุลยพินิจการพิจารณากำหนดโทษอย่างเป็นธรรม	เพื่อเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทางสังคมของจำเลยว่าจะใช้มาตรการใดจึงจะเหมาะสมกับจำเลยเป็นรายบุคคล
ข้อที่ 2	เพื่อใช้ประโยชน์จากรายงานสืบเสาะและพินิจในการควบคุมสอดส่องและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน	เพื่อกลั่นกรองผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมเข้าสู่กระบวนการคุมความประพฤติ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมและแนวโน้มในการแก้ไขปรับปรุงตนเองในชุมชนของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก
ข้อที่ 3	เพื่อช่วยเหลือบุคลากรในเรือนจำในการจำแนกประเภทผู้กระทำผิดคัดเลือกโปรแกรมการรักษาที่เหมาะสม และใช้ประกอบการวางแผนการปล่อยตัว	เพื่อประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน
ข้อที่ 4	เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย	-

จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาตามข้างต้นจะเป็นไปอย่างกว้างขวางกว่าเมื่อเทียบกับของไทย เพราะได้ใช้ประโยชน์ประกอบการคัดเลือกโปรแกรมการรักษาที่เหมาะสม ช่วยในการจำแนกผู้ต้องขัง ช่วยให้เจ้าหน้าที่พักการลงโทษ (parole officer) มีข้อมูลในการวางแผนการปล่อยตัวไปจนถึงใช้เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลงานวิจัยในการตัดสินใจด้านอาญา ต่างจากงานสืบเสาะและพินิจในสังคมไทยที่ยังคงไม่ปรากฏการใช้ประโยชน์ที่ได้จากการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อแก้ไขฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องหลังพิจารณาคดี

3) ด้านรูปแบบของรายงานสืบเสาะและพินิจ

ทางสหรัฐอเมริกามีการแบ่งประเภทรายงานสืบเสาะอย่างยาว (long form report) กับคดีที่มีโทษสูง มีแนวโน้มจะเป็นอันตรายต่อสังคม หรืออาจตกเป็นผู้ประมาททางสังคม และรายงานการสืบเสาะอย่างสั้น (short form report) กับคดีลหุโทษเพื่อประหยัดทรัพยากรการดำเนินงานของงานคุมประพฤติ แตกต่างจากการปฏิบัติงานในสังคมไทยที่ในคดีความผิดร้ายแรงหรือคดีอุกฉกรรจ์ที่ควรได้รับการศึกษาสาเหตุเพื่อวางแผนการแก้ไขฟื้นฟูในทางปฏิบัติกลับไม่ได้รับการสืบเสาะและพินิจ โดยที่การสืบเสาะจะใช้เป็นหลักกับคดีที่จะพิจารณาพิพากษาการลงโทษเท่านั้น ประกอบกับยังคงไม่มีการแบ่งแยกประเภทรายงานสืบเสาะพินิจกับลักษณะความผิดอย่างเป็นรูปธรรม

4) ด้านทักษะเจ้าหน้าที่

เนื่องด้วยคุณภาพรายงานการสืบเสาะและพินิจจะขึ้นอยู่กับทักษะพนักงานคุมประพฤติ อาทิ ทักษะการสัมภาษณ์ ความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมายซึ่งรายงานการสืบเสาะและพินิจเป็นสำคัญ ตามหลักการแก้ไขฟื้นฟูการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดจึงจะต้องศึกษาตัวผู้กระทำผิดอย่างรอบด้านจนสามารถวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดที่แท้จริง อีกทั้งควรต้องเสนอมาตรการที่จะใช้กับผู้กระทำผิดอันเป็นสิ่งที่ต้องกระทำหลังจากที่ได้ศึกษาประวัติภูมิหลังความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ในสังคมของอาชญากร การจัดอบรมความรู้เจ้าหน้าที่เพื่อให้แน่ใจว่ามีความรู้ในการปฏิบัติงาน (knowledge) มีทัศนคติที่ดี (attitude) มีทักษะและความชำนาญในการปฏิบัติงาน (skill) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (human relation) เพื่อการโน้มน้าวให้ผู้กระทำผิดยอมรับฟังจึงเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ด้วยประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาในภาพรวมลักษณะนี้นับว่าเป็นการดำเนินงานที่มากกว่าการนำเอาผู้กระทำผิดมาลงโทษแต่เป็นการป้องกันสังคมโดยรวม การวิเคราะห์การสืบเสาะและพินิจนานาอารยประเทศควบคู่กับหลักการแสวงหาข้อเท็จจริงในมิติอาชญาวิทยา จึงนำมาสู่บทสรุปข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานที่เหมาะสมในบริบทสังคมไทย ดังต่อไปนี้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1) บทสรุป

ตามที่มีการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดควรกระทำตั้งแต่การถูกจับกุม หากแต่ปัจจุบันการศึกษายังละเอียดอ่อนเกินไปเพื่อเป็นคุณสมบัติสำหรับผู้กระทำผิดกลับปรากฏอยู่ในงานสืบเสาะและพินิจ กรมคุมประพฤติหลังจากมีการพิจารณาฟ้องคดี ซึ่งประเด็นสำคัญคือการบังคับใช้กฎหมายที่ในทางปฏิบัติจะมีผู้กระทำผิดเพียงบางกลุ่มในคดีลหุโทษหรืออัตราโทษน้อยที่ได้รับการแสวงหาข้อเท็จจริงผู้ต้องขังส่วนใหญ่โดยเฉพาะในคดีร้ายแรงอัตราโทษสูงยังคงไม่ได้รับการศึกษาถึงสาเหตุการกระทำผิดตั้งแต่แรกเริ่ม อีกทั้งยังเป็นไปได้ยากที่จะเริ่มศึกษาผู้ต้องขังทุกคนใหม่อีกครั้งเมื่อถูกพิพากษาจำคุกหรือซึ่งจะเป็นภาระงานหนักของงานราชทัณฑ์โดยมีจำเป็น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งต่อตัวผู้กระทำผิดตลอดจนเหยื่ออาชญากรให้ได้รับการเยียวยา งานสืบเสาะและพินิจจึงควรพัฒนาให้สอดคล้องตามหลักการทางอาชญาวิทยาที่มีข้อเสนอแนะสามประเด็นสำคัญคือ ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายที่ตามหลักความยุติธรรมควรมีการบัญญัติให้สืบเสาะและพินิจในทุกคดี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการบันทึกกรรมถึงส่งต่อข้อมูลจากรายงานสืบเสาะและพินิจตั้งแต่ต้นน้ำไปถึงปลายน้ำของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนกระทั่งการหวนคืนสู่ชุมชน และการคำนึงถึงทักษะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่จำเป็นต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการศึกษาผู้กระทำผิด รวมถึงการปรับเปลี่ยนเครื่องมือซึ่งคือรูปแบบรายงานการสืบเสาะและพินิจที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด สุดท้ายคือการเบี่ยงเบนคดีเพื่อที่จะคลี่คลายวิกฤตของวงจรนักโทษล้นเรือนจำ ที่แท้จริงแล้วสามารถแก้ไขได้ตั้งแต่ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2) ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

ควรกำหนดให้มีการสืบเสาะและพินิจในทุกคดี (ไม่ว่าจะมีอัตราโทษสูงหรือคดีความผิดลหุโทษ) ซึ่งจำเป็นต้องทำลักษณะบังคับตามกฎหมาย โดยพนักงานคุมประพฤติดำเนินงานที่จัดทำรายงานสืบเสาะและพินิจ เว้นเสียแต่ว่ามีข้อมูลภูมิหลังผู้กระทำผิดที่สามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุการกระทำผิดที่แท้จริงอยู่แล้วมากเพียงพอ เหตุเพราะจะทำให้ทราบถึงสาเหตุการกระทำผิด และหาวิธีการปฏิบัติ



หรือลงโทษที่เหมาะสมกับจำเลยผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลสอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาที่มุ่งศึกษาตัวบุคคลที่เป็นอาชญากรในด้านสภาพกาย จิตและสังคม อันจะสะท้อนถึงความสามารถในการตัดสินใจในการกระทำผิดที่แตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ถึงแม้ผู้กระทำผิดได้ทำความผิดที่มีลักษณะเหมือนกัน แต่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้นไม่สมควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกันทุกประการ บทลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องปรับให้เข้ากับสภาพของผู้กระทำผิด นอกจากนี้การบังคับให้มีการสืบเสาะและพินิจในทุกคดียังสนับสนุนในเรื่องหลักการตรวจสอบความจริง (Examination Principle) กล่าวคือ เมื่อมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานและศาลต่างมีอิสระในการตรวจสอบความจริงได้โดยปราศจากข้อผูกมัดใด ๆ การที่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพียงพอจะสามารถทำให้รู้จักตัวผู้กระทำผิดมากขึ้น การพิพากษาตัดสินคดีจะเป็นไปด้วยความยุติธรรมไม่คำนึงถึงเฉพาะส่วนข้อมูลที่เป็นโทษแก่ผู้กระทำผิด ตลอดจนทำให้ผู้พิพากษาสามารถใช้มาตรการอื่นแทนการจำคุก ดังนั้นการแสวงหาข้อเท็จจริงจึงต้องทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดมากที่สุดอย่างเสมอภาคทุกกรณี ไม่ควรตัดโอกาสในการวิเคราะห์สาเหตุของผู้กระทำผิดในคดีร้ายแรง ซึ่งแท้จริงแล้วการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่มีองค์ประกอบครบถ้วนจะสามารถทำให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณากำหนดโทษและทำให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด มีประโยชน์ต่อการหาแนวทางป้องกันอาชญากรรมต่อไป

ทั้งนี้ เพื่อบรรเทาภาระของพนักงานคุมประพฤติในการสืบเสาะทุกคดีควรสนับสนุนให้มีข้อมูลเพียงพอตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ควรมีการปรับแก้ไขแนวทางการรายงานการสืบเสาะและพินิจให้สอดคล้องกับหลักการแก้ไขฟื้นฟู อาทิ ตั้งแต่ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานสอบสวนรวมถึงพนักงานคุมประพฤติจะต้องให้ความสำคัญต่อการค้นหาสาเหตุการกระทำผิดในเชิงลึก ยอมรับความแตกต่างของผู้กระทำผิด เข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู โอกาสที่แตกต่าง สถานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การแสดงความรับผิดชอบต่อเหยื่ออาชญากรรมเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำผิดอย่างไม่ละเลยเหยื่อซึ่งเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงทุกแง่มุม ประกอบกับพนักงานอัยการและศาลควรเป็นผู้มีบทบาทการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน เชิงรุก (active) เพื่อความเป็นธรรมต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

นอกจากนี้ในมิติการใช้ประโยชน์จากรายงานสืบเสาะและพินิจ ควรมีการบัญญัติให้รายงานสืบเสาะสามารถใช้ส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีหน้าที่แก้ไขฟื้นฟู โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานราชทัณฑ์ที่สามารถใช้ข้อมูลในการจำแนกและจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู อีกทั้งในเนื้อหาของรายงานควรระบุผลกระทบการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (victim impact statement) หรือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดตลอดจนการแสดงความรู้สึกผิดโดยการแสดงความรับผิดชอบจากอาชญากรรม นอกจากนี้ในเรื่องค่าธรรมเนียมการสืบเสาะและพินิจ ควรมีการคิดค่าธรรมเนียมจากผู้กระทำผิดที่ส่งผลเสียหายอย่างยิ่งต่อสังคม หรือทำให้ต้องเสียทรัพยากรในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจัดทำรายงานการสืบเสาะและพินิจ อาทิ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยนำค่าธรรมเนียมที่ได้นำมาใช้พัฒนาเทคโนโลยีการสืบเสาะและพินิจหรือใช้เป็นส่วนสนับสนุนให้แก่กองทุนยุติธรรม

3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา

เพื่อเป็นการประหยัทรัพยากรของหน่วยงานคุมประพฤติควรกำหนดให้มีรูปแบบการจัดทำรายงานสืบเสาะอย่างยาว (long form report) สำหรับคดีอัตราโทษสูง คดีอุกฉกรรจ์ และกำหนดรายงานการสืบเสาะอย่างสั้น (short form report) สำหรับคดีลหุโทษหรือคดีความผิดที่ไม่ได้มีพฤติการณ์ร้ายแรง สำหรับกรณีที่ศาลต้องการทราบถึงข้อมูลภูมิหลังผู้กระทำผิดเพิ่มเติม นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมควร

พัฒนาการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่อการสร้างระบบฐานข้อมูลในการบันทึกประวัติผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ หมายความว่าควรมีระบบฐานข้อมูลบันทึกข้อเท็จจริงผู้กระทำผิดและพฤติการณ์ทางคดี ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน โดยผู้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้คือ พนักงานอัยการ ศาล และงานราชทัณฑ์เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาฟ้องคดีและพิจารณากำหนดโทษ ตลอดจนเพื่อใช้วางแผนการหวนคืนสู่ชุมชน สำหรับหน่วยงานราชทัณฑ์รายงานสืบเสาะและพินิจควรอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถตรวจสอบได้และมีชั้นความลับ ควรมีการกำหนดข้อมูลที่จำเป็น อาทิ ประวัติผู้กระทำผิด และภูมิหลังผู้กระทำผิด สภาพแวดล้อม ประวัติอาชญากรรม พฤติการณ์การกระทำผิด เพื่อให้หน่วยงานเกี่ยวข้องทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ พนักงานอัยการ ศาล และงานราชทัณฑ์สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้อย่างประหยัดเวลา การดำเนินการลักษณะนี้จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ทุกฝ่ายมีข้อมูลที่เที่ยงตรงและมีข้อมูลชุดเดียวกัน ในด้านการพัฒนาเจ้าหน้าที่ควรฝึกอบรมพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงานสืบเสาะและพินิจในการวิเคราะห์สาเหตุการประกอบอาชญากรรม ซึ่งสามารถนำหลักการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เป็นเครื่องมือช่วยในการสืบเสาะและพินิจให้มีความลึกและรอบด้านสำหรับวิเคราะห์ผู้กระทำผิดมากขึ้น และควรพัฒนารายงานการสืบเสาะและพินิจให้แสดงถึงช่วงชีวิต (life-line) ของผู้กระทำผิด ระบุถึงช่วงเวลาที่มียุติพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจนถึงขั้นตัดสินใจประกอบอาชญากรรม

4) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษามาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม หรือการใช้มาตรการลงโทษระดับกลางที่สอดคล้องกับสาเหตุการกระทำผิด ภูมิหลังผู้กระทำผิดอันเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่การป้องกันทางสังคม อีกทั้งควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ต่อการกำหนดให้มีการสืบเสาะและพินิจก่อนขั้นตอนการฟ้องคดี (pre-trial investigation) เพื่อให้พนักงานอัยการมีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดในแง่ภูมิหลังของผู้กระทำผิด ประกอบการใช้ดุลยพินิจการฟ้องคดี ท้ายที่สุดควรมีการศึกษาถึงข้อมูลที่จำเป็นหากจะจัดทำฐานข้อมูลโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของการป้องกันสังคมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- Department of Corrections. (2021). *National Prisoner Statistics 2020*. Retrieved May 21, 2021. from <http://www.correct.go.th/stathomepage/>. (In Thai).
- Jayagupta, A. (1999). *Prosecutorial Discretion not to Prosecute*. Master of Laws Thesis, Ramkhamhaeng University, Bangkok. (In Thai).
- Lertpanichpan, S. (1996). *Revision of power and responsibility of probation officer*. Master of Laws Thesis, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai).
- Na Nakorn, K. (2010). *Roles of Public Prosecutors in Supervision*. 4th Edition. Bangkok, Thailand: Chutima Printing. (In Thai).
- Office of Judicial and Legal Affairs. (2016). *Act Amending the Penal Code (No.25), B.E.2559*. Retrieved May 15, 2021. from <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/113/iid/121232>. (In Thai).



- Phoglad, S. (2020). *Social Work in the Criminal Justice System: Roles of Forensic Social Worker for Creating Social Security and Peace and Reducing Social Inequality to Reach the Goals of the 20-Years-Strategy of the Ministry of Justice (B.E. 2560-2579)*. Retrieved May 1, 2021. from https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/file_research/research_Split/7.pdf. (In Thai).
- Siege, L. J. (2013). *Criminology; Theory, Patterns and Typologies*. 11th Edition. United States of America: WADSWORTH CENGAGE learning.
- Sinthunawa, P. (2013). *Roles and Duties of Probation Officer in the Presentence Investigation*. 1st Edition. Bangkok, Thailand: Department of Probation. (In Thai).
- Supreme Court of Japan. (2019). *Outline of Criminal Justice in Japan 2019*. Retrieved January 4, 2021. from https://www.courts.go.jp/english/vc-files/courts-en/file/Outline_of_Criminal_Justice_in_JAPAN_2019.pdf
- Suthikaneung, S. (2009). *The introduction of factual evidence made favor of the accused in the criminal procedure*. Master of Laws Thesis, Dhurakij Pundit University, Bangkok. (In Thai).
- The Thailand Institute of Justice. (2014). *Women prisoners and the implementation of the Bangkok Rules in Thailand*. Bangkok: Thailand Institute of Justice (Public organization). 1st Edition. Bangkok, Thailand: The Thailand Institute of Justice. (In Thai).
- United States District Court. (2011). *Worksheet for Presentence Report*. Retrieved February 2, 2020. from http://www.flsp.uscourts.gov/forms/Form_1.pdf
- U.S. Government Publishing Office Washington. (2016). *Federal Rules Of Criminal Procedure*. Retrieved May 5, 2021. from <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/rules-of-criminal-procedure.pdf>

ประวัติผู้เขียน

คำแนะนำ ชื่อ-สกุล	นางสาว พรชพร สุวรรณากาศ *
ตำแหน่ง/สถานะ	นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	phatsaporn.su@gmail.com

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)